

Είναι Επαναστατική η Εργατική Τάξη;

Zaher Baher

Αυτή, λοιπόν, δεν είναι μία εύκολη ερώτηση για να απαντηθεί σε ένα μικρό άρθρο όπως αυτό. Πριν πάμε παρακάτω, χρειαζόμαστε τον πραγματικό ορισμό της “εργατικής τάξης”. Ομολογώ ξανά ότι ούτε αυτό είναι εύκολο.

Υπάρχουν διάφορες έννοιες ή ορισμοί για την “εργατική τάξη”. Σύμφωνα με το αγγλικό λέξικο του Cambridge είναι “μία κοινωνική ομάδα που αποτελείται από άτομα που κερδίζουν λίγα χρήματα, συχνά πληρώνονται μόνο για τις ώρες ή τις μέρες που δουλεύουν και συνήθως κάνουν σωματική εργασία. Η εργατική τάξη (ή αλλιώς και προλεταριάτο) είναι όλοι όσοι προσλαμβάνονται με μισθούς, κυρίως σε χειρωνακτικά επαγγέλματα και σε εξειδικευμένες, βιομηχανικές εργασίες. Τα επαγγέλματα της εργατικής τάξης περιλαμβάνουν εργάτες, κάποιους υπάλληλους γραφείου και τους περισσότερους ανθρώπους με θέσεις εργασίας στον τομέα παροχής υπηρεσιών”.

Ο πιο γενικός ορισμός, που χρησιμοποιείται από μαρξιστές και σοσιαλιστές, είναι ότι η εργατική τάξη περιλαμβάνει όλους αυτούς που δεν έχουν τίποτα να πουλήσουν παρά μόνο την εργατική τους δύναμη και δεξιότητα. Με αυτή την έννοια, περιλαμβάνει και τους εργάτες και τους υπαλλήλους γραφείου, χειρωνακτες και πνευματικά εργαζόμενους όλων των ειδών, εξαιρώντας μόνο άτομα των οποίων το εισόδημα προέρχεται από την ιδιοκτησία επιχείρησης και την εργασία άλλων.

Είναι πολύ προφανές ότι ο κόσμος στον οποίο ζούσε ο Μαρξ έχει αλλάξει δραματικά, όπως έχει αλλάξει και η ίδια η εργατική τάξη. Αυτό που δεν έχει αλλάξει είναι το γεγονός ότι υπάρχουν ακόμη τρεις τάξεις – η εργατική τάξη, η μεσαία τάξη και η ανώτερη τάξη. Όσο η πλειοψηφία των μαρξιστών, των σοσιαλιστών

και μερικών αναρχικών πιστεύουν ότι η εργατική τάξη είναι η μόνη δυναμική που μπορεί να μας οδηγήσει στη σοσιαλιστική κοινωνία, ο ορισμός της «εργατικής τάξης» εξακολουθεί να είναι σημαντικός. Οι διαφορετικοί ορισμοί της «εργατικής τάξης» μπορούν να μας δώσουν διαφορετικά τελικά αποτελέσματα ή διαφορετικά είδη κοινωνίας στο μέλλον.

Πολλοί από εμάς πιστεύουν ότι η πλειοψηφία της κοινωνίας ανήκει στην εργατική τάξη. Αυτή περιλαμβάνει όλων των ειδών του εργάτες, συνταξιούχους, ανέργους, αυτο-απασχολούμενους φοιτητές ακόμη και όσους κερδίζουν πολλά λεφτά και οι οποίοι μερικές φορές αποκαλούνται μεσαία τάξη.

Αν ορίσουμε την εργατική τάξη με αυτούς τους όρους, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι δεν αποτελεί μία ενιαία τάξη, οι σκοποί της είναι διαφορετικοί και η ενότητα μεταξύ των μελών της είναι πιθανόν αδύνατη. Ίσως αυτός είναι και ο λόγος της ελλειπής υποστήριξης ή αλληλεγγύης μεταξύ των μελών της, που οδηγεί στην ήττα τους όταν προάγουν ξεχωριστά αιτήματα.

Ακόμη κι αν συμφωνήσουμε πως οι παραδοσιακοί εργάτες συν οι απασχολούμενοι σε αγρούς, καταστήματα, γραφεία, βιομηχανίες εστίασης, κ.α. αποτελούν την εργατική τάξη, συνεχίζουμε να αντιμετωπίζουμε ένα άλλο πρόβλημα. Όσο αυτοί δεν γίνονται πλειοψηφία στην κοινωνία, δεν μπορεί να επιτευχθεί η αταξική κοινωνία που επιθυμούμε. Επιπλέον, λόγω των διαφορετικών συνθηκών εργασίας και των διαφορετικών συνδικαλιστικών οργανώσεων που αυτοί ανήκουν, η αλληλεγγύη και η ενότητα ανάμεσά τους καθίσταται πολύ δύσκολη.

Πριν να προχωρήσουμε παρακάτω, θα πρέπει να αναρωτηθούμε τι είναι μία επανάσταση; Είναι κάποια θεμελιώδης μεταρρύθμιση; Είναι ο ταξικός αγώνας που αναμένεται να μας οδηγήσει στη δικτατορία του προλεταριάτου; Ίσως μία βίαιη ανατροπή της κυβέρνησης ή της κοινωνικής τάξης υπέρ ενός νέου συστήματος; Ή είναι απλά ένας κοινωνικός μετασχηματισμός που έχει ως αποτέλεσμα μία μη-ιεραρχική και αταξική κοινωνία μέσω ενός

αγώνα της συντριπτικής πλειοψηφίας μας, ανεξαρτήτως του διαφορετικού κοινωνικού μας υπόβαθρου;

Κατά την άποψή μου, επανάσταση είναι η **κοινωνική επανάσταση** και αποτελεί μία μακρά διαδικασία που μας οδηγεί σε αυτό το μέλλον. Πιθανώς να μοιραζόμαστε κοινους σκοπούς με τους μαρξιστές και τους κομμουνιστές αλλά οι τρόποι και τα μέσα για να τους πετύχουμε είναι πολύ διαφορετικοί.

Όποιος κι αν είναι ο ορισμός της εργατικής τάξης, όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι στον αισθητό κόσμο η εργατική τάξη δεν είναι επαναστατική τάξη. Κι αν το νόημα της επανάστασης είναι να αλλάξει την υπάρχουσα κοινωνία σε μία αταξική και μη-ιεραρχική, τότε κατά τη γνώμη μου, δεν ήταν ποτέ επαναστατική. Η επανάσταση δεν είναι υπόθεση της εργατικής τάξης, ούτε ήταν ποτέ.

Ένα σημαντικό ερώτημα τίθεται εδώ. Αν η εργατική τάξη είναι μία επαναστατική τάξη, γιατί οι μαρξιστές θέλουν να φτιάξουν ένα πολιτικό κόμμα-πρωτοπορία για να την οργανώσουν και να της μεταφέρουν την ταξική συνείδηση;

Ο Μαρξ έκανε μία καίρια δήλωση λέγοντας: «Δεν είναι η συνείδηση των ανθρώπων που καθορίζει το Είναι τους, αλλά αντιθέτως, το κοινωνικό τους Είναι που καθορίζει τη συνείδησή τους». Νομίζω πως ο Μαρξ εδώ αντιφάσκει με την ίδια του τη δήλωση, επιμένοντας πως η επανάσταση είναι έργο της εργατικής τάξης.

Η εργατική τάξη από τις απαρχές της μέχρι σήμερα έδωσε οικονομικούς και όχι πολιτικούς αγώνες και δεν έχει πάρει την εξουσία. Ως εκ τούτου, οι εργάτες περιορίζουν τους αγώνες τους δουλεύοντας με τα συνδικάτα και βασίζονται σε πολιτικά κόμματα. Εργάζονται και αγωνίζονται σύμφωνα με την παραπάνω δήλωση του Μαρξ και έτσι η συνείδησή τους δεν μπορεί να απελευθερωθεί από αυτό για να δημιουργήσει μία αταξική κοινωνία και να αντικρούσει τη δικτατορία του προλεταριάτου. Δεν είναι ούτε ενάντια στο κράτος, ούτε θέλουν

τη δικτατορία του προλεταριάτου. Ο Μαρξ δεν ήταν δίκαιος με το να τους επιβάλλει έναν τόσο βαρύ ρόλο πάνω στις πλάτες τους.

Προσωπικά, από τη δήλωση του Μάρξ συμπεραίνω κάτι αρκετά σαφές. Οι εργάτες δεν θα έπρεπε να θεωρούνται πιο επαναστάτες από τους συνταξιούχους, τους φοιτητές, τους ανέργους, τα άτομα με αναπηρία και άλλους. Όσοι εργάζονται μπορεί να είναι πολύ καλύτερα οικονομικά από ό,τι οι ομάδες που προανέφερα. Σίγουρα αυτός είναι ο λόγος που συνήθως βλέπουμε τις παραπάνω ομάδες να είναι πιο δραστήριες. Είναι αυτές που συμμετέχουν στις διαδηλώσεις και στις διαμαρτυρίες και ασχολούνται με τα πολιτικά ζητήματα της κοινότητας. Είναι αυτές που υποστηρίζουν τους εργάτες που βρίσκονται σε διαμάχη με τη διεύθυνσή τους ενώ οι ίδιοι τους οι συνάδελφοι από άλλους τομείς του ίδιου γραφείου ή της ίδιας εταιρίας συνεχίζουν να υπακούν σε ό,τι τους λένε οι από πάνω.

Είναι αλήθεια ότι η εργατική τάξη έχει τη δύναμη και την ικανότητα να ρίξει μία κυβέρνηση σε σύντομο χρονικό διάστημα αν κάνει συγκεκριμένες δράσεις συλλογικά. Μπορεί να κάνει το σύστημα να μην λειτουργεί, αλλά αυτό δεν είναι ο στόχος της ή το έργο της. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μία συντηρητική κυβέρνηση μπορεί να αμφισβητήσει τα συνδικάτα και να τα οδηγήσει στο δικαστήριο αν αυτά έχουν πολιτικά αιτήματα αντί για οικονομικά.

Η παγκόσμια ιστορία του εργατικού κινήματος δείχνει ότι αυτοί που ήθελαν να αλλάξουν την κοινωνία δεν ήταν η εργατική τάξη συνολικά. Στην πραγματικότητα, ήταν οι σοσιαλιστές και οι αναρχικοί εργάτες από την εργατική τάξη που αποτελούσαν τα πιο δυναμικά στοιχεία στα περισσότερα κινήματα και στην κοινωνία.

Μπορούμε να το δούμε αυτό στη Ρωσία του 1905 ή τον Φεβρουάριο του 1917 και στην Ισπανική επανάσταση το 1936-1937 καθώς ήταν αναρχικές/σοσιαλιστικές επαναστάσεις. Ήταν οι σοσιαλιστές και οι αναρχικοί εργάτες που είχαν τον σημαντικότερο ρόλο και που αποτέλεσαν τις κινητήριες δυνάμεις πίσω από τους υπόλοιπους εργάτες ώστε να υπερβούν τα οικονομικά τους αιτήματα.

Η αρχική ιδέα πίσω από το προλεταριάτο ως επαναστατική τάξη και δημιουργού της σοσιαλιστικής κοινωνίας είναι ο Μαρξ. Η πραγματικότητα έχει αποδείξει ότι η οικονομική και πολιτική του θεωρία εξυπηρέτησε περισσότερο τον καπιταλισμό παρά τον σοσιαλισμό. Το Κεφάλαιο δεν υπήρξε τόσο σημαντικό για την εργατική τάξη όσο για αυτούς που υπηρετούν το καπιταλιστικό σύστημα. Στο άρθρο μου στον παρακάτω σύνδεσμο έχω θίξει αυτό το ζήτημα:

<https://zaherbaher.com/2016/10/06/leftists-and-communists-have-damaged-the-socialist-movement-as-much-as-the-right-wing-did/>

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο κόσμος άλλαξε και τα κινήματα της εργατικής τάξης συνεχώς αποδυναμώνονταν. Για μία μακρά περίοδο, η εργατική τάξη κατάφερε πολύ λίγα ανά τον κόσμο. Στην πραγματικότητα, δεν κατάφερε καν να διατηρήσει και να προστατέψει τις μικρές νίκες που είχε πετύχει.

Υπό το υπάρχον σύστημα η εργατική τάξη έχει γίνει ακριβώς αυτό που ο Μάρεϋ Μπούκτσιν περιέγραφε: «Από μία απίστευτη ειρωνεία της ιστορίας, ο Μαρξ απέτυχε στη διαλεκτική με τον καπιταλισμό. Το προλεταριάτο, αντί να εξελιχθεί σε μία επαναστατική τάξη εντός της μήτρας του καπιταλισμού, φαίνεται να αποτελεί ένα όργανο εντός του σώματος της αστικής κοινωνίας...» (The Murray Bookchin Reader, Edited by Janet Biehl, pp131-132).

Πράγματι, η εργατική τάξη κατάφερε να κάνει το σύστημα πιο ισχυρό διατηρώντας και προστατεύοντάς το. Οι εργάτες υπηρετούν αυτό το σύστημα όπως όλοι οι άλλοι τομείς της κοινωνίας, όπως η αστυνομία, ο στρατός και οι μυστικές υπηρεσίες.

Είναι η εργατική τάξη που δημιουργεί τον πλούτο, το κέρδος, το κεφάλαιο και συντηρεί τον πόλεμο όπου αυτός ξεσπά. Ο πόλεμος σκοτώνει πολλούς αθώους καταστρέφοντας τα περιβάλλοντά τους. Οι εργάτες εξακολουθούν να παράγουν περισσότερα κέρδη και πλούτο και να ματαιώνουν κινήματα άλλων ανθρώπων συμπεριλαμβανομένων και άλλων εργατών σε άλλα μέρη του κόσμου.

Επιπλέον, τα στοιχεία δείχνουν πως οι εργάτες ενδιαφέρονται μόνο για τη ζωή τη δική τους και της οικογένειάς τους ακόμη κι αν το κόστος για αυτό είναι να σκοτωθούν άνθρωποι (σύντροφοί τους) σε άλλες χώρες.

Πρέπει να το καταλάβουμε αυτό και να δούμε τα στοιχεία αντί να πιστεύουμε σε κείμενα που γράφτηκαν πριν από 150 χρόνια. Χρειάζεται οι ζωντανοί να αναλύσουμε τις τρέχουσες συνθήκες, όχι οι νεκροί. Πρέπει να θυμόμαστε ότι ο αναρχισμός δεν είναι μία αποκρυσταλλωμένη ιδεολογία, είναι μία ιδέα, ένας τρόπος ζωής, μία πρακτική μέθοδος ανάλυσης των συμβάντων και των καταστάσεων μέσα από τα γεγονότα και την πραγματικότητα, πέρα από τα κείμενα.

Το να θεωρούμε την προλεταριακή “εργατική τάξη” ως τη μόνη που μπορεί να μας οδηγήσει προς τον σοσιαλισμό σημαίνει τον περιορισμό της επανάστασης σε βιομηχανοποιημένες μόνο χώρες και πουθενά αλλού. Σημαίνει την παράβλεψη του γεγονότος ότι οπουδήποτε υπάρχει έλλειμμα κοινωνικής δικαιοσύνης, ισότητας ή ελευθερίας εκεί υπάρχει ένα ώριμο περιβάλλον για επανάσταση και δημιουργία μίας σοσιαλιστικής/αναρχικής κοινωνίας. Σημαίνει το να αρνούμαστε στις προ-καπιταλιστικές κοινωνίες ότι έχουν την ευκαιρία μίας σοσιαλιστικής επανάστασης αφού η προλεταριακή τάξη και η προηγμένη τεχνολογία απουσιάζουν. Σημαίνει πως δεν εξετάζουμε σοβαρά το ζήτημα της ιεραρχίας, η οποία διαμόρφωσε την ανάπτυξη των τάξεων και την ταξική κοινωνία. Σημαίνει πως δεν εξετάζουμε τα οικολογικά ζητήματα ως τα κεντρικά ζητήματα στην επαναστατική διαδικασία.

Η επανάσταση πρέπει να είναι μία κοινωνική επανάσταση. Είναι επανάσταση ολόκληρης της κοινότητας, όχι επανάσταση μόνο της εργατικής τάξης. Χρειάζεται να είναι μία επανάσταση που περιλαμβάνει σχεδόν όλους μέσα σε μία κοινότητα ανεξάρτητα από τα διαφορετικά τους υπόβαθρα και που τους εμπλέκει με διαφορετικούς τρόπους. Προϋποθέτει την αυτοοργάνωση σε ριζοσπαστικές, ανεξάρτητες, και μη-ιεραρχικές τοπικές ομάδες, οι οποίες συντονίζουν τους αγώνες τους, τις δράσεις τους και θεσμίζουν μία συνομοσποδία ώστε να αντεπιτεθούν στο σύστημα ως

μία ολότητα.

Ο **Zaher Baher** είναι συγγραφέας κουρδικής καταγωγής ο οποίος ζει στην Αγγλία. Είναι μέλος του Αναρχικού Φόρουμ του Κουρδιστάν και συγγραφέας του βιβλίου *The Experiment of West Kurdistan: Feminism, Anti-Sectarianism and Collectivism in the Syrian Revolution*, AK Press, 2016.

Zaherbaher.com

Μετάφραση: Σοφία Παπαγιαννάκη